

**GIOVENALE VEGEZZI RUSCALLA AND THE FIRST ROMANIAN
LITERATURE COURSES IN ITALY**

Luiza Marinescu

Assoc. Prof., PhD, "Spiru Haret" University of Bucharest

Abstract: In the years following the revolutionary year 1848 it was observed a Romanian –Italian cooperation. The circumstances were similar because both people were involved in a similar struggle for the national unity. The reciprocal sympathy and sustainment was the base of the literary and political romanticism and in this context was developed the idea of similar origins and that of Latin solidarity. A part of Romanian intellectuality was nourishing a real and special cult for Italy, seen as a terra sacra of Roman ancestors, from where the legions and the colonists of Trajan came. From the other part, Italians discovered con satisfaction this unbelievable sentimental attachment, at the Low Danube territories, which were sustaining the Italian movement for unity.

Piedmonts and Cavour were sustaining the desire of unity of the Romanian Principalities of Moldavia and Walachia in 1859, under the name of Romania. Vasile Alecsandri, the great poet of Romanians was in April and June 1859 in mission in the general quartier French-piedmonts and was writing the poems: Palestro, Magenta, Solferino, Il bersagliere morendo and so on.

After 1861, the united Italy tried several times to attract Romania in a common action against Austria. The bilateral relations were diversified and in 1877 Romania became independent. For business reasons and for different other reasons, a number of Italians were coming to visit Romania. Some of them decided to live here, in the port cities along the Danube and Black Sea shore. Among these trustful friends, a name was imposing itself in the Romanian culture and journalism: Giovenale Vegezzi Ruscalla, probable one of the most pro Romanian Italians of the XIXth century. Born in 1798 and dead in 1885, he was, as he defined himself in a journal "the Dean of Italians pro Romanians." This study has the following contents:

- 1. The personality and biography of Giovenale Vegezzi Ruscalla*
- 2. Preparing the first course about Romanian literature in Italy: the friendship with George Bariț*
- 3. The steps for financing the course of Romanian language and literature in Turin*
- 4. The Italian lector of Romanian language and literature, the general consul of the Romanian Principalities in Turin, Italy*
- 5. The Romanian Library in Turin*

6. *The Romanian literature, language and history course with effects and consequences in European balance.*

Keywords: Giovenale Vegezzi Ruscalla, Romanian language, Romanian literature, Vasile Alecsandri, first Romanian Literature and language Courses in Turin.

1. Personalitatea lui Giovenale Vegezzi Ruscalla: date biografice

Născut la Torino la 3/ 24 decembrie 1799, ca fiu al lui Pietro Vegezzi, intendent al tezaurului imperial în timpul ocupației franceze, în familia unui bonapartist căzut în dizgrație după înfrângerea lui Napoleon. Muncind cu tenacitate încă din adolescență, învățând limbile principale ale Europei, Giovenale Vegezzi Ruscalla a devenit din 1821 funcționar diplomatic și a făcut lungi călătorii, cunoscând și Țările Române. Încă din vremea Eteriei, a luat apărarea românilor în fața Europei, creând un precedent pe care-l vor urma apoi A. Ubicini, Edgar Quinet, Jules Michelet, Canini sau Angelo de Gubernatis. Giovenale Vegezzi Ruscalla și-a adăugat numelui său pe cel de Ruscalla din motive de ereditate, luând în căsătorie pe Felicita d'Alessandri din Monferrat.

Prietenia dintre Giovenale Vegezzi Ruscalla și Vasile Alecsandri a început în momentul în care, Vasile Alecsandri s-a aflat în misiune diplomatică la Torino (1858-1961) și i-a trimis de la Paris volumul de *Poezii populare (balade, cântice bătrânești) adunate și întreprtate de Vasile Alecsandri*. Pentru că îl prețuia pentru preocupările sale poetice pe Alecsandri, Giovenale Vegezzi Ruscalla îi va dedica două articole în revista *Spettatore di Firenze*, 30 Septembrie 1855: *Despre Doine* și în revista *Mondo letterario* din Torino, 16 Ianuarie 1858. În 1858 Giovenale Vegezzi Ruscalla îi dedica ginerelei său, Costantino Nigro (eminent filolog și folclorist, care culesese întocmai ca Vasile Alecsandri și tradusese în franceză cântece populare piemonteze pentru a le face cunoscute lumii cultivate europene) broșura *Italia e Romania- Canzone popolare romena inedita (Rivista Conternporanea, Torino, Tip. Derossi, 1858. (Marcu, 1927: 319-479)*

Într-o scrisoare din 1858, Giovenale Vegezzi Ruscalla îi mărturisea lui Vasile Alecsandri importanța sufletească pe care rezonanța numelui său de familie o avea pentru destinul său, căci în urmă cu 14 ani o pierduse pe iubita sa soție, Felicita d' Alessandri :

„P. S. Ma pauvre épouse que j'ai perdu il y a 14 ans était d'une famille Alessandri, du Monferrat. Nous avons donc un lien de plus. Vous ne savez combien votre nom me rappelle des doux souvenirs et de regrets. Turin, le 6 janvier 1858.”

Giovenale Vegezzi Ruscalla a fost cel dintâi secretar al Asociației Agrare Subalpine (Associazione Agraria Subalpina), care fusese fondată la 31 mai 1842 de către un grup de 36 de intelectuali italieni, latifundiar și politicieni aparținând nobilimii și burgheziei piemonteze, asociație sponsorizată de către Carlo Alberto, regele Piemontului și al Sardiniei. Printre fondatori se numără Camillo Benso di Cavour, Carlo Ilarione Petitti di Roreto și Cesare Alfieri di Sostegno (primul președinte). Țelul primordial al acestei asociații era promovarea unor practici agricole eficiente în absența unei organizări politice a regatului, în care nu exista parlament, nu existau partide politice și nici alegeri.

În 1878 Vasile Alecsandri își amintea evocând împrejurările în care a fost desemnat să apere interesele unioniștilor români: „Aveam mult serioasa și malt delicata însărcinare de a apăra pe lângă cabinetele Franței, Angliei și a Sardiniei actele săvârșite în Moldova și Valachia la începutul anului 1859, precum alegerea de Domn a colonelului Alecsandru Cuza, în aceste două provincii etc., acte care erau să fie discutate în viitoarele conferințe din Paris. Misie importantă! Răspundere mare și spăimântătoare

Marchizul Giovenale Vegezzi Ruscalla împreună cu fiica sa, Ida și ginerele său, Costantino Nigra, cu soția acestuia, Emma și fiul lor, Lionello în 1857 (de la stânga la dreapta)

..
Ea un biet țăran de la Dunărea, aveam a mă găsi în contact cu capacitățile cele mai recunoscute din Europa! cu oamenii cei mai însemnați!... Na dar, fără grijă mă întrebam de voi pute să mă ridic și să mă susțin la înălțimea misiei mele? . . însă găseam o îmbărbătare în tainica și deplina convingere ce aveam de mult că Dumnezeu ține cu Românii. Și în adevăr, reușind atât în Londra cât și în Paris mai pre sus de toate sperările mele, grație bunității și mărinimiei imperatului Napoleon, veni rândul să-mi cerc norocul și la Turin. Am plecat deci din Paris cu drumul de fer a Lionului și mulțumita ordinilor marchizului de Vilamarina, ministrul plenipotentiar al Sardiniei pe lângă curtea Franței, am găsit toate înlesnirile în călătoria mea până la Turin. Vamesii din Savoia

m'au lăsat să trec la frontiera fără a cerceta bagajul meu, și la St. Jean de Norienne, am găsit o caleașcă de curier ce mă aștepta ca să mă ducă peste muntele Cenis până la Suza. Afară de aceste atenții delicate ale guvernului Piemontez, am fost intimpinat la Chambéry de un magistrat care primise ordin să mă întovărășească de-a lungul Savoiei. Am Sosit la Turin în faptul zilei și am tras la otelul Trompeta unde mi se pregătise un frumos apartament, și am fost acolo întâmpinat de cavalerul Vegezzi Ruscalla ce avuse bunătate să vie înaintea mea la acea oară matinală. D. Ruscalla este unul din acei oameni privilegiați a căror tinerețe sufletească se conservă până la cele mai adânci bătrânețe. Deși părul său cărunt, figura sa e vie, inteligența, mișcătoare ca o figură de june conspirator italian, căci ea exprima pornirile entusiaste ale iubirii de patrie. Filolog erudit, el cunoaște mai multe limbi și literatura lor. Patriot ardent, visează neîncetat la unirea și neatârnamarea Italiei, și visurile sale se înalță până la culmea ideii de reînviere a întregii familii latine.

Aceste tendințe de panlatinism l'au îndemnat a studia dialectele tuturor popoarelor ce se rudesc cu neamul Italian, încât astăzi el e singurul literator din Italia care să cunoască limba, literatura și aspirările Românilor, el, prin urmare, au și întreprins nobila misie de a le face cunoscute compatrioților săi. Cercetează toate gazetele, toate publicațiile moderne din Italia și or în care vei găsi un articol politic sau filologic asupra Principatelor noastre, fii încredințat că e scris de Ruscalla. Noi Români, îi suntem mult datori, i s'ar cuveni să-l recunoaștem de cetățean român, fiind el nu numai unul din cei mai ferbiinți patrioți ai Italiei, dar și unul din cei mai devotați patrioți ai României. După o lungă și interesantă conversație asupra întâmplărilor din Principate și din Piemont, amicul meu d. Ruscalla, mă lăsă să mă odihnesc, făgăduindu-mi că va înștiința pe contele Cavour de sosirea mea și că va veni mai târziu să-mi anunțe oara audienței ce mi se va acorda. Pe la amezai d. Vegezzi mă înștiință că voi fi primit chiar în aceea zi de d. ministru al afacerilor străine, și dar mă îndreptai spre aripa Palatului regal în care se află toate ministeriele. (Alecsandri, 1878: 429, 430)

În calitate de funcționar diplomatic, cavalerul Giovenale Vegezzi Ruscalla, „secretar șef de secție la Ministerul Războiului și Marinei, în Torino” a căutat să își ramifice legăturile cu personalități ale spațiului cultural românesc, pentru a aprofunda cunoașterea limbii și culturii poporului român și pentru a înțelege realitățile românești ale veacului al XIX-lea. În schimb, el se dorea a fi unul dintre inițiatorii cultivării dragostei față de „limba și literatura italiană” la „tinerii din Țara Românească”. Membru al mai multor academii din Franța, Portugalia și Italia, Giovenale Vegezzi Ruscalla și-a cultivat legăturile epistolare cu oameni de cultură români din „avanposturile Europei latine”, pe care i-a cunoscut mai întâi prin intermediul lecturii.

2. Înființarea primelor cursuri de literatură română în Italia și prietenia cu George Bariț

Din corespondența lui Giovenale Vegezzi Ruscalla cu George Bariț, dintr-o scrisoare trimisă de acesta de la Torino la 24 noiembrie 1845, scrisoare păstrată la Biblioteca Academiei Române din București, ms. rom. 1004, f. 95 r 96 r. (Chindriș, 1978:168-175) rezultă că învățatul piemontez se ocupa și de studiile de limba română de mai mulți ani și că era la curent cu bibliografia pe probleme de lingvistică și istorie. El i se adresează redactorului *Gazetei de Transilvania* într-un mod familiar în limba franceză explicându-i în ce mod a ajuns să cunoască în livresc cultura românească și în ce mod ar dori să facă cunoscută în Italia limba română. Dragostea pentru limba și literatura italiană a început să se trezească într-adevăr, și în Țările Române, în 1848 când la Tipografia Colegiului Național din București avea să fie publicată cu litere chirilice și latine *Gramatica italiano-romano intitulată Instructorul italian de G. Abbeatici*, lucrare dedicată marelui clucer și cavaler Petru Poenaru (1799-1875), directorul Școalelor Naționale din Principatul România. Lucrarea poate fi considerată cea dintâi dintre gramaticile limbii italiene în limba română, tipărită cu alfabet chirilic. Profesorul Gerolamo Abbeatici a predat limba italiană la Galați și la București, la Hanul lui Manuc duminica de la orele 10 la ora 14 și la Colegiul Național.

Numeroase studii care semnaleză diverse scrieri ale italienilor în Țările Române amintesc și despre Orazio Spinazzolla care, (Marcu, 1924; Marcu, 1925; Marcu, 1926; Marcu 1927 a,b,c) a pornit „de la Napoli, a trecut prin Grecia și a devenit profesor la București”, fiind revoluționar pașoptist, care a trăit în exil în Principatele Danubiene. El a creat prima conexiune între departamentul universitar de la Catedra de Italiană din București cu departamentul de Română de la Torino. Napolitanul Orazio Spinazzolla, autorul imnului dedicat principelui Alexandru Ioan Cuza la 30 august 1865 s-a transferat de la catedra de italiană a Școlii de la Sfântul Sava (1850-1870) la catedra de limbă și literatură italiană de la Universitatea de București. Un raport al consulului general sard din Principate, Annibale Strambio către Giuseppe Dabormida, ministrul afacerilor externe al administrației din La Marmora furnizează un alt element al biografiei pedagogului: tot concepută de Spinazzolla este și ideea de a fonda prin analogie o catedră de limba și literatura română în Italia. Acest lucru fusese cerut și de Strambio lui Dabormida pentru a interveni în favoarea lui Spinazzolla, ca să obțină această catedră. Proiectul a devenit realitate în 1863 la Universitatea din Torino (Università di Torino), grație lui Giovenale Vegezzi Ruscalla.

3. Pașii pentru înființarea catedrei de limba și literatura română de la Torino

Pentru a înțelege care au fost pașii înființării primei catedre de limba și literatura română de la Torino, corespondența lui Giovenale Vegezzi Ruscalla păstrată în Biblioteca Academiei Române legăturile consistente și eficiente pe care acesta le-a stabilit cu intelectualii români este edificatoare. De la „Turin”, la „29 septembrie 1854” îi scria în limba germană lui Ioan Maiorescu o scrisoare păstrată la B.A.R., ms. rom. 1005, f. 31r + v. Scrisoarea aceasta face parte dintr-un șir de corespondențe anterioare, căci Ioan Maiorescu îi scrisese învățatului italian la 22 iunie 1854, dar răspunsul lui Ruscalla întârziase din cauza „izbucnirii holerei la Turin”.

4. Biblioteca românească din Torino

Preocupat de întocmirea unei biblioteci documentare românești la Universitatea din Torino, Giovenale Vegezzi Ruscalla îi scria lui Ioan Maiorescu despre procurarea unor lucrări necesare întocmirii unei istorii a românilor îndemnându-l să trimită „imediat aceste lucrări domnului librar Laechner, bibliotecarul Universității din Viena”, care era instruit să le și plătească de îndată ce avea să le primească și să i le trimită învățatului piemontez: „Lucrările germane și latine care se referă la Transilvania și Moldo-Valahia, și despre care onorabilul domn Bariț vorbește în scrisoarea sa, există în biblioteca Universității noastre. Cele de care am eu nevoie sunt următoarele: 1. Laurian, *Temişana*; (August Treboniu Laurian, *Temişana sau Scurtă istorie a Banatului temişan*, apărută mai întâi în *Magazin istoric pentru Dacia*, iar apoi în extras separat, București, 1848. Vegezzi-Ruscalla putea cunoaște și ediția franceză, *La Temisiane ou histoire abrégée du Banat Timisien*, f. 1., f. d.) 2. Şincai, *Cronica românilor*; (În ediția de la Iași din 1853, apărută sub îngrijirea lui August Treboniu Laurian, Anastase Panu și Mihail Kogălniceanu.) 3. Aron, *Idee repede de istoria...* (Aron Florian, *Idee repede de istoria Prințipatului Țării Rumânești*, vol. I, București, 1835).

Popovici, *Dovezi literare*. (...) Îmi rămâne să vă mai rog, pe deasupra, să trimiteți imediat aceste lucrări domnului librar Laechner, bibliotecarul Universității din Viena, pentru a face ca ele să-mi parvină. El este însărcinat să vi le plătească chiar la primire.” (B.A.R., ms. rom. 1005, f. 31r + v.)

5. Lectorul italian de limba și literatura română, Consul General al Principatelor Unite la Torino, în Italia

Intelectualitatea românească a vremii și conducătorii politici ai momentului au sprijinit inițiativa învățatului piemontez, care contribuia la concretizarea comuniunii de interese politice pe care România și Italia le aveau în acel moment. Idealul unității teritoriale și al restructurării din temelii a societății era punctul de plecare al acestei strategii culturale.

La 24 iunie 1861 Giovenale Vegezzi Ruscalla este numit de către Alexandru Ioan Cuza „consul general al Principatelor Unite la Torino, în Italia”. În acea vreme el deținea și funcția de „deputat în Parlamentul italian”. În scrisoarea trimisă „Către Dimitrie Rosetti” de la „Torino, la 17 august 1861”, păstrată la B.A.R., Fond corespondență, cota S ³⁸/_{LXXVII} Giovenale Vegezzi Ruscalla se adresa ministrului român informându-l cu privire la demersurile pe care le făcuse în țara sa pentru ca numirea pe care o primise din partea principelui române să poată fi recunoscută și de autoritățile italiene. Cu acest prilej, eruditul diplomat torinez trece în revistă serviciile pe care, din 1839 le făcuse intereselor Principatelor Române în calitate de deputat în Parlamentul italian. (B.A.R., Fond corespondență, cota S ³⁸/_{LXXVII}) Pe baza însușirii perfecte a limbii române, Giovenale Vegezzi Ruscalla publicase un amplu studiu literar-filologic, în *Il Gionale d'Istruzione*, Torino, 1851, fasc. V. unde dovedește, cu exemple, marile servicii pe care cunoașterea limbii române le poate aduce exegeților limbii italiene. Doi ani mai târziu, în 1853, e colaborator, cu suficiente exemple comparative din limba română, la marele dicționar al lui Bernardino Biondelli, *Saggio sui dialetti gallo-italici*. Apariția *Poeziilor populare* ale lui Alecsandri constituie un eveniment pe care îl salută cu bucurie în jurnalul florentin *Spettatore di Firenze* din 30 septembrie 1855, pentru ca în 1858 să dea o traducere prescurtată a colecției: *Canto popolare moldavo posto in versi da Basilio Alecsandri, tradotto da G. Vegezzi-Ruscalla e offerto alla sua cara figliuola Ida, nel suo onomastico dell'anno 1858*, Torino, 1858, 17 p. (BAR II 101183). În acești ani, scriitorul italian se mândrește că în revistele noastre, publică „despre români, pe care-i îndrăgesc atâta, articole care mi-au adus porecla de filoromân”. La Torino popularizează cântecele populare românești inedite: Giovenale Vegezzi-Ruscalla *Italia e Romania. Canzone popolare romena inedita*, Torino, 1858, 11 p. (estratto dalla *Rivista contemporanea* - BAR II 101185). Curând are ocazia de a se intitula „profesor de română la Universitatea din Torino, unde predă un curs, din 1863, adunat într-o foarte interesantă lucrare, consultabilă și astăzi, *Prolosure al libero corso di lingua, letteratura e storia rumana nella R. Univeristà di Torino, detta il 15 dicembre 1863*, Torino, 1863, 20 p. (II 380699). Alături de mesajul rostit din partea României la aniversarea lui Dante de la Ravenna *Nel VI centenario di Dante Alighieri celebrato in Ravenna, il di' 24 luglio 1865. Parole di Giovenale Vegezzi Ruscalla*, Torino, 1865, 8 p. (BAR II 451212) el duce la Ravenna, din partea românilor, o coroană cu inscripția: „Pe oasele Divinului / Dante Alighieri / Descoperite în Ravenna / La 27 iunie 1865 / Români din antica Dacia / Cu profundă venerațiune au depus / Această coroană.” Cursul de istorie și literatură română din 1863 îl ajutase pe Vegezzi-Ruscalla a arăta românilor

că „nici un fiu între Danubiu și Prut nu le e mai mult afectonat”. A apărat reputația românilor după Revoluția de la 1848 de acțiunea denigratoare a lui Lajos Kossuth, care-și stabilise exilul tocmai la Torino, orașul lui Vegezzi Ruscalla. Colaborează cu Alexandru Papiu Ilarian la traducerea din română a lucrării acestuia, scrisă pentru a contracara propaganda furibundă a ungarilor din exil, care nu puteau ierta românilor ardeleni opoziția împotriva uniunii cu Ungaria și lupta acestora pentru libertate: Papiu Ilarian, Alexandru *L'indipendenza costituzionale della Transilvania di Alessandru Papiu Ilarianu. Traduzione dal rumano (e introduzione pe Vegezzi Ruscalla parte I*, Torino, 1862, 57 p. Se poate presupune că învățatul italian era implicat doar în stilizarea, eventual corectarea traducerii deoarece în prefața lucrării la paginile 6-7, într-o notă semnată cu numele Pallady, se afirmă că „traducerea e făcută de G. Alisăndrescu Urechia, coresă de profesorele de italiană G. de Vegezzi”. (BAR II 523411). Studiul despre coloniile serbo-dalmatice din provincia Molise este o mărturie a preocupărilor etnografice ale autorului: Vegezzi Ruscalla, Giovenale *Le colonie serbo-dalmate del circondario di Larino, provincia di Molise. Studio etnografico*, Torino, 1864, 38 p. (BAR II 451282). Drept recompensă pentru această generoasă și eficientă activitate în sprijinul și folosul românilor, în septembrie 1869, la propunerea lui Ion Heliade Rădulescu și Alexandru Papiu Ilarian e ales membru „onorariu” al Societății Academice Române.

La 14 ianuarie 1863 în *Monitorul la Partea neoficială* inserată la pagina 39 apar știri despre familia Vegezzi Ruscalla: Ida Vegezzi Ruscalla dedicase doamnei Elena Cuza *Baba Dochia* și autoarea era prezentată drept fiica parlamentarului italian filoromân Giovenale Vegezzi Ruscalla. Ca urmare, la în aceșali ziar este publicată la București, 24/5 Ianuarie 1863 scrisoarea de mulțumire a Doamnei Elena Cuza : „Suflarea bătrânei Italie inspira aceste suflete generoase. Domnia Voastră, domnișoară, demnă fiică a unui om care are atâtea titluri la recunoștința românilor, cată să înștiințați pe compatrioții d-voastră despre trecutul acestei mici națiuni surori. Nimic nu este mai bine făcut spre a ne esplica conservarea noastră în mijlocul atâtor încercări și nefericiri, și spre a ne merita folositoarele sympatii ale Italiei. Vă mulțumesc dar, și primiți cu espresiunea viei mele recunoștințe, aceea a simtimentelor mele celor mai bune pentru părintele D-voastră și pentru D-voastră. (Sub-scrisă) Elena »

În *Monitorul Jurnalul Oficial al Principatelor Unite* no.93, 23 mai 1863, p. 377 era anunțată știrea că „prin decret cu data de mai 1863, dupe raportul D-lui Ministru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice [Christian Tell] se acordă D-lui Vegezzi Ruscalla facultatea de a face un curs liber de Istoria și literatura română pe lângă Universitatea

din Turinū, cu onorariu de una mie lei pe lună, prevăzut în bugetul lucrătoriu care i se va răspunde cu începere de la 1 aprilie 1863.”

În *Monitorul Jurnalul Oficial al Principatelor Unite* no. 95 din 25 mai 1863 p. 385 era publicată o știre despre Legea no. 216/ 8 martie 1863 care prevedea următoarele: „Articolul 1: se acordă d-lui cavaler Vegezzi Ruscalla din Turin, titlul de cetățean român cu dreptul naturalizațiunei celei mari; Articolul 2: se acordă d-lui Ruscalla Vegezzi un onorariu de lei una mie pe lună, pentru a face un curs liber de Istorie și literatură română pe lângă Universitatea din Turin. Această lege s-au votat și adoptat de Adunarea generală a României în ședința de la 23 Februarie 1863, cu majoritate de cincizeci și trei bile albe contra a trei negre, fiind și patru abțineri. Președinte L. Catargiu, Secretar Pâcleanu, Ministru Secretar de Stat Alecsandru Ioan, Ad-interim la Departamentul Justiției M. Crețulescu”

Având dublă cetățenie, renunțând de bună voie la candidatura pentru Parlamentul Italian, în 1865 Giovenale Vegezzi Ruscalla purta corespondență diplomatică cu domnitorul Principatelor Unite, pe care-l ajutase în numeroase rânduri și căruia îi cerea să fie „ales de *agent officios*, cum e cav. V. Alecsandri la Paris” : (B.A.R., Fond. Coresp., cota S ³⁷/_{LXXVII} - aChindriș, 1978: 168-175).

Numele lui Giovenale Vegezzi Ruscalla apare în legătură cu facilitarea contactelor diplomaților români cu Napoleon al III-lea. „După dubla alegere a lui Al. Cuza, Napoleon III este contactat în cadrul unei misiuni secrete de Ion Bălăceanu în cursul campaniei din Italia, imediat după preliminarile de la Vilafranca la Mozambano pe Mincio, întâlnire aranjată de Cavour și sprijinită de Vegezzi Ruscalla, de contele Nigro, de senatorul francez Petri, de colonelul Eber și de pictorul Meissanier, toți prieteni ai diplomatului român. Un ajutor prețios l-a avut din partea principelui Jérôme Bonaparte, ginerele lui Victor Emanuel II. La aceasta întâlnire secretă, urmată de alta la palatul de la St. Cloud, împăratul s-a lăsat convins de necesitatea definitivării statutului Principatelor Unite și de clarificarea principiului Unirii care era în contradicție cu textul Convenției de la Paris, principiu care nu era susținut nici de contele Walewski, pe atunci ministru de externe al Franței.” (Acad. C. Bălăceanu-Stolnici)

Astfel, când, datorită renumitului filoromânist torinez Vegezzi Ruscalla, Vasile Alecsandri (1819-1890), cel mai important scriitor român înainte de Mihai Eminescu, era primit, în calitatea sa de ambasador al domnitorului Alexandru Ioan Cuza, domn în Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei, de către contele Cavour (1810 – 1861, prim-ministru al Piemontului și un luptător activ pentru eliberarea și unitatea Italiei), acesta, un tenace apărător,

la Congresul de la Paris, al drepturilor românilor îl întâmpina cu toate onorurile, adresându-i cele mai măgulitoare vorbe de recunoștință pentru împlinita unificare politică a Principatelor Dunărene. Nu întâmplător poetul român Vasile Alecsandri îi dedică poezia *Pilotul* datată „Turin, 1859”

Grație introducerii în cercurile politice italiene de către Giovenale Vegezzi Ruscalla, Alecsandri avea să fie primit mai târziu și de către regele Italiei, Vittorio Emmanuele. *La Palestro* (datată Novara, 1859) este o odă închinată „regelui însuși, eroul Victor!”, care în fruntea unui regiment de zuavi francezi a primit, pentru minunile-i de vitejie, rangul de caporal, cu care acesta avea să se mândrească fiind supranumit de italieni „Victor Emanoil II Ré galantuomo!” așa cum explică poetul român : „Să trăiești, o! Victor, Rege-galanton!” (*La Palestro* în Vasile Alecsandri *Doine și lăcrimioare, Poezii I*, prefață de Paul Cornea, Editura pentru Literatură, București, 1967, p. 307)

Piemontul și Cavour au susținut dorința principatelor Moldova și Valahia de a se uni în 1859 sub numele de România. Cel mai mare poet român al momentului se găsea în perioada aprilie-iunie 1859 în misiune la granița franco-piemonteză și sărbătorea bravura combatanților italieni într-o serie de poeme intitulate: *La Palestro* (datat Novara, 1859), *La Magenta* (datată Magenta, 1859), *Gondola trece* (datată Gena 1859), tripticul intitulat *Coroana vieței dedicată damelor italiene* cuprinzând *I Serenada*, *II Solferino*, *III Bersalierul murind* (datat Milano, 1859) și altele.

Se presupune că pe fiica învățatului italian, scriitoarea și compozitoarea Ida Melisurgo Vegezzi Ruscalla născută în 1840, Vasile Alecsandri a cunoscut-o tot cu prilejul misiunii sale de la Torino din 1859, judecând după versurile pe care i le dedică: „*Pe albumul d-rei Ida Vegezzi Ruscalla* de [Vasile Alecsandri](#)

....Astfel sunt inimi ce, fără știre, Și prin a țării sfântă iubire
Sunt între ele tainic legate Și prin iubirea de libertate ! Turin, 1859”

Ida Melisurgo Vegezzi Ruscalla care în 1868 locuia la Torino, via Ripari no. 9, avea să își facă simțită prezența și în continuare în viața literară românească prin lucrări precum: Brăescu, Costin *La Regina di Romania in Italia de Ida Melisurgo-Vegezzi- Ruscalla*, Roma, 1881, 8 p. (BAR II 51352), Vegezzi-Ruscalla, Ida Melisurgo *Florica și Doina. Traducțiune de Dòmna C.B.*, Edițiunea ânteia, Bucuresci, 1882, 47 p. (BAR I 153912) și Vegezzi-Ruscalla, Ida Melisurgo *Il Curcan [Raconti]*, Milano, 1882, 31 p. (BAR II 511088).

După abdicarea forțată a lui Alexandru Ioan Cuza, la 11/23 februarie 1866 diplomatul italian cu dublă cetățenie italiană și română îi scrie în limba franceză lui Ion Ghica, prezentându-i-se și oferindu-și serviciile în noua conjunctură europeană destul de tulbură: „Binevoii, domnule, a scuza libertatea ce mi-o iau de a vă scrie și asigur pe excelența voastră că m-aș socoti fericit să pot contribui la propășirea României. Nu cred lipsit de sens de a face observația că eu sunt în legături strânse cu mai mulți miniștri actuali ai Italiei, că fratele meu mai mic a fost ministru de finanțe și a refuzat foarte recent de a fi ministru al listei civile și că ginerele meu, Nigra, (*Constatino Nigra*, 1828-1907, diplomat italian de anvergură europeană, din școala politică a lui Cavour apud.) este ambasador al Italiei la Paris. Am numeroase relații la Curtea din Lisabona, în sfârșit aș putea să nu fiu un român inutil pentru a ajuta țara să iasă din impasul în care au aruncat-o ultimele evenimente.” Corespondența lui Giovenalle Vegezzi Ruscalla continuă și după abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza, când profesorul piemontez devine „ajutor și asistent al studenților bursieri români” care veneau la studii în Italia. Scrisoarea din 17 martie 1866 este o confirmare a acestui fapt și a preocupărilor intelectualului italian, cu multă experiență în politică și cu mult rafinament în interpretarea datelor din perioadele istorice tulburate de vârtejurile revoluției. După ce în 1830 făcuse o călătorie de studii în Transilvania și Banat, omul politic Giovenale Vegezzi Ruscalla a continuat să vadă națiunea română viitoare prin prisma viziunii mazziniene: unitară, ca element de bază în lupta popoarelor din bazinul dunărean pentru eliberare și a devenit un apărător perseverent la drepturilor românilor la libertate și independență națională, alături de intelectuali francezi precum Jules Michelet sau Edgar Quinet.

6. Un curs de literatură, limbă și istorie românească și implicațiile sale în echilibrul european

În cursul de literatură română pe care l-a deschis la Universitatea din Torino, Giovenale Vegezzi Ruscalla urmărea pe de o parte prezentarea în societatea italiană a culturii și civilizației românești, iar pe de altă parte colaborarea italienilor cu tinerii din Principatele Unite sosiți în Italia la studii. El, care spunea despre sine că nu se consideră „nici literat și nici orator” (*Prolusione al libero corso di lingua, letteratura e storia rumana nella R. Università di Torino detta il 15 dicembre 1863 da Giovenale Vegezzi Ruscalla*, Torino, Tipografia Derossi e Dusso via dell’Ippodromo, n.6, 1863, p. 5) și că onoarea cu care l-a investit Parlamentul Principatelor Unite de a ține prelegeri de „limba, literatura și istoria României în celebrul și anticul ateneu

al a estui oraș” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 5) este un prilej optim pentru tinerii din Principatele Unite de a-și desăvârși studiile și de a deveni erudiți în „arta militară în Italia” pentru a se „restabili relațiile frățești care s-au destrămat odată cu ruina Imperiului Roman” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 6). Promotor al ideii Federației latine, Giovenale Vegezzi Ruscalla scrie că „federația popoarelor care fac parte din aceeași familie este convingerea sa veche” și îl citează în acest sens pe „Carlo de la Varenne, *La fédération latine* inserat în *Rivista italiana (di Torino)* din 29 iunie 1863, n. 145). Această federație latină urma să „asigure independența și integritatea teritorială a națiunilor și, constituind un adevărat echilibru european să stingă pentru totdeauna era care începu a cuceririlor” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 6). Dorind să facă cunoscut italienilor un „popor frate” pe care îl caracterizează cu ajutorul cuvintelor patriotului francez Edgar Quinet drept un popor „pierdut și regăsit”, Giovenale Vegezzi Ruscalla face observația că italienii și românii se bucură de „consanguinitate”. El observă că în dicționarul de prestigiu al lui Fanfani sunt admise diverse cuvinte precum „homeopatie, litografie și alte noi glasuri, și nu înregistrează în noile sale texte nici «italianità», nici «nationalità» (naționalitate)” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 6).

Comparând situația Italiei cu cea a Principatelor danubiene Giovenale Vegezzi Ruscalla constată „trista asemănare dintre condiția coloniei (sic!) și cea a patriei mamă: pentru ambele existând problema religioasă” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 7). Dacă în cazul Italiei Franța interzicea existența propriilor mitropoliți, iar Austria și Spania insistau prin intermediul lui Napoleon asupra susținerii în continuare a Papei, în Principatele Unite Rusia „cere guvernului român să părăsească mănăstirile” închinat de la „Agion-Oros, adică de la Muntele Atos, unde puțini călugări au 936 de biserici, capele și altare, și unde se dedicaseră pentru a face propagandă țarismului” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 8). Dacă în acest mod scrie Giovenale Vegezzi Ruscalla „la noi preoții caută la poporul superstițios obolul Sfântului Petru” „pentru a devasta Italia orientală” în Principate „se sărăcește România de o treime din produsele pământului său” nu pentru imaginea „fecioarei Panagia sau pentru cea a sfinților Vasile și Metodi, ci pentru cea a țarului Alexandru II, care speră că printru-un cnut va reuși dezbinarea dintre catolici, protestanți și musulmani. În ultimele conferințe de la Constantinopol asupra chestiunii Principatelor, Rusia e secondată de Anglia și de Austria. Sper că Italia îi va susține drepturile Principelui, pentru a împiedica faptul ca averile ecleziastice ale României” să nu ajungă pe mâna „inamicilor țării” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 8).

Comparând din punct de vedere „fonologic, lexicologic și gramatical cele două limbi” texte din anale și din cronici, Giovenale Vegezzi Ruscalla ajunge la concluzia că asemănarea

dintre ele demonstrează conceptul de „italianită” „în concordanță cu asentimentul/acordul popoarelor având aceeași finalitate în a se recunoaște italieni” chiar dacă multe dintre acestea se numesc la fel sau poartă „un nume puțin diferit” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 8). El remarcă în legătură cu asemănarea sub cupola conceptului de „italianită” existența unei „asemănări de caracter, (...), de costum și a capacității asimilative”. În același timp combate „insistența pretenției a Rusiei și a rusofililor” de a-i considera pe români „slavi”. El explică că această pretenție, de fapt „cel mai absurd sofism și mai straniu paradox” face parte din strategia rusească de „a-și impune dominația în Europa orientală” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 8). Ca urmare strategia rusească a recurs la „literații nemți”, care au afirmat precum „Fallermayer” că „elenii sunt de provenință slavă” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 9), iar după De Gerardo, „Schölzer și Gyarmathi, care pe urmele lui Sainovici a demonstrat afinitatea dintre maghiari și finlandezi, laponi, voguli” și „au fost recompensați de Rusia” cu pretenția „scepturului tuturor națiunilor finice și în același scop doresc ca și românii să fie slavi”(Vegezzi Ruscalla, 1863: 9). El amintește despre primii pași făcuți și despre pretenția „mediată de tratatul de la București din 28 mai 1812” asupra „frumoasei și mănoasei priovincii a Basarabiei”. (Vegezzi Ruscalla, 1863: 9)

Giovenale Vegezzi Ruscalla împarte istoria românească în șase epoci: „cea a colonizării realizată de Traian, epoca ungaro-bulgară, epoca glorioasă a principilor indigeni independenți, epoca vasalității turcești, epoca rapacilor fanarioți și în cele din urmă cea a restaurării principatelor naționale” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 9). În opinia eruditului diplomat italian, care îl citează pe Bolintineanu (*Călătorii pe Dunăre și în Bulgaria*, București, 1858, p. 41) Europa ar trebui să fie recunoscătoare pentru că „a fost salvată de la prada succesorilor lui Mahomed” nu numai polonezilor și maghiarilor, ci și croaților și românilor, cei din urmă „deși puțin numeroși, s-au opus cu un uimitor curaj în mai bine de șaizeci de bătălii” incursiunilor sultanilor (Vegezzi Ruscalla, 1863: 10). El arată că acest sacrificiu secular a fost recompensat de istorie mult mai târziu cu ocazia „Congresului de la Paris din 30 martie 1857”, care a restituit autonomia Principatelor și a îndepărtat protectoratul rusesc lăsându-le doar sub „suprema dominație turcească”, în ciuda tuturor comentariilor precum cea a etnologului englez Latham (*The Nationality of Europa*, Londra, 1863, t. II, p. 225), cel care considera „că nici o țară nu a câștigat mai mult în acel Congres decât Principatele” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 10). Cursul trece în revistă în continuare asemănările și deosebirile dintre Italia și România la nivelul rezolvării în istorie a problemelor referitoare la situația țărănimii, la situația Țiganilor, la drepturile israeliților, la reformarea și modernizarea statului. El promite că va traduce „poeme

lirice, colinde, cântece populare” pentru a-și demonstra ideea că „facultatea poetică descinde din cea a latinilor” și care deși s-a dezvoltat într-un colț de lume în care deși „cerul e mai puțin albastru decât cel din Italia” totuși „i-a păstrat imaginația sa viguroasă”. (Vegezzi Ruscalla, 1863: 15) Giovenale Vegezzi Ruscalla era ferm convins că și în domeniul literaturii „toate națiunile neo-latine occidentale au colonii dependente și independente” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 15) și că interesul major al italienilor care „deveneau stat de prim rang” era acela de a strânge relațiile intime dintre consanguinii de la Dunăre și de la Prut”. Inamicul comun în această reunire a forțelor rămânea Austria, care nu ar fi trebuit să „germanizeze Transilvania, Banatul și Bucovina așa cum a germanizat regiunea Veneto, Trentino și Istria” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 16). Giovenale Vegezzi Ruscalla consideră studiul filologiei românești important pentru filologia italiană deoarece îi oferă acesteia explicații cu privire la „proveniența limbii” sale literare, cu privire la stabilirea unor etimologii incerte ale unor „cuvinte italienești obscure” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 17). Cursul se încheie cu traducerea în limba italiană a *Horei Unirii* de Vasile Alecsandri, „care a devenit un fel de Marseilleză, cântecul grecesc din Rhigas, cântecul maghiar al lui Petőfi, cântecul danez al lui Ewald” (Vegezzi Ruscalla, 1863: 19), iar autorul își cere iertare pentru libertatea de a fi pledat cu ardoare în favoare colaborării dintre italieni și români, rugându-i pe cei care îl ascultau să îl socotească „asemenea Etnei, care din când în când erupe” răspândind jerbe luminoase de lavă și foc (Vegezzi Ruscalla, 1863: 20).

Spre sfârșitul vieții Giovenale Vegezzi Ruscalla a fondat „Liga greco-latină”, propunându-și să reunească în această asociație reprezentanții tuturor națiunilor descendente din cultura elenistică și cea latină. Ziarul lui Luigi Cazzavillan „*Universul*” împărtășea aceleași idei care se refereau la crearea unei uniuni vamale mediteraneene. În acest context jurnalul a inserat știri despre congresul de la Lion din aprilie 1884 referindu-se la „Confederația latină”. La Torino Vegezzi-Ruscalla arborase în fața casei sale steagul românesc alături de cel italian. Într-un alt număr din anul 1884 al ziarului lui Cazzavillan e reluat o articol din presa italiană intitulat *Rivendicazioni irredenti/ Revendicări iredentiste*. Autorul arăta că Franța revendica Alsacia și Lorena, Italia Corsica și Nizza, iar România avea privirile ațintite asupra Transilvaniei, Basarabiei și Bucovinei. Printre manifestările prietenești în favoarea României, ziarul menționează și inițiativele venețiene. De exemplu, în urma apelurilor lansate de unii simpatizanți, în Italia exista un comitet cu scopul de colectare a donațiilor de carte pentru bibliotecile din București. Dante di Serego Alighieri, primarul Veneției era un susținător al proiectului. În egală măsură Marco Antonio Canini, profesor la Scuola Superiore di

Commercio / Școala Comercială Superioară din Veneția, ca și Vegezzi Ruscalla, era un amic de încredere al României. În acel moment, 1884, Marco Antonio Canini inaugurasă la Școala Comercială Superioară de la Veneția un curs de limbă română.

Giovenale Vegezzi-Ruscalla a murit în 1885, încununând o importantă epocă a relațiilor româno-italiene, răstimpul romantic, dominat de aspirații comune înalte și sincere.

Bibliografie:

1. Alecsandri, 1878: Vasile Alecsandri *Victor-Emanuil-Cavur-Lamarmora* (Estract din istoria misiilor mele politice) *Convorbiri literare*, XI, nr. 12, 1 martie 1878, p. 429- 434 ;
2. Bordaș, 2005: Liviu Bordaș *Etnologie și orientalism romantic în noile state Italia și România: Angelo de Gubernatis, Dora d'Istria și savanții români în a doua jumătate a secolului al XIX-lea* (Acta Mvsei Porolissens, XXVII, 2005, pp. 695-716) ;
3. Chindriș, 1978: Chindriș, Ioan *Scrittori străini în arhivele române: Giovenale Vegezzi Ruscalla*, „Manuscriptum”, IX, 1978, nr. 2, p.168-175 ;
4. Ciupală, 2003: Ciupală, Alin *Giovenale Vegezzi Ruscalla between two Motherlands - Italy and Romania*. în: *Annuario*, 2003, 5, p.392-397;
5. Isopescu, 1933: Cl. Isopescu, *Sconosciute traduzioni romene della Divina Commedia*, in *Atti del Accad. degli Arcadi*, 1933, voi. XIXII;
6. Isopescu, 1936: Cl. Isopescu, *Lo scrittore romeno Aron Densusianu e Italia*, Napoli, 1936 ;
7. Isopescu, 1937: Cl. Isopescu, *La Stampa periodica romeno-italiana in Romania e in Italia*, Roma, 1937, XVI;
8. Marcu, 1924: Al. Marcu, *Romanticii italiani și Români* (Academia Română Mem. Sec. Lit., S. Ili, Tom. II, M. 2)i București, 1924, pp. 21-165;
9. Marcu, 1925: Alexandru Marcu, *Romanticii italiani și români*, în *Analele Academiei Române, Memoriile secțiunii literare, Seria III, tom. II, 1925, mem. 2, p. 1-145* (și extras);
10. Marcu, 1926: Alexandru Marcu *Un fedele amico dei Romeni: G.V. Ruscalla*, în *Il Giornale di politica e di Letteratura*, II, 1926, quad. VIII, p. 1 și urm.;
11. Marcu, 1927a : Al. Marcu, *V. Alecsandri și Italia* în *Academia Română Memoriile secțiunii literare seria III, tom III, Cultura Națională, București, 1927, 319-479.*

12. Marcu, 1927b: Alexandru Marcu *Un prieten uitat: G.V.Ruscalla*, extras din Convorbiri literare, 1927, septembrie-octombrie:
13. Marcu, 1927c: Al. Marcu , *V. Alecsandri și G.V. Ruscalla*, în Roma, VII, [1927], nr. 2, p. 44-45;
14. Marcu, 1930: Al. Marco, *Cospiratori si conspiratii in epoca Renascere li polilice a Romànici 1858-1877* (Aezàmàntul cultural I. C. Bratianu), București, 1930;
15. Marcu, 1935: Al. Marcu, *Simion Bărnuțiu, Al. Papiu Ilarian fi Iosif Hodoș la studii in Italia* (Acad. Rom. Mem. Sect. Lit., S. Ili, Tom. VII, M. 61), București, 1935.
16. Novarino, 1925 : Marco Novarino *Fra associazionismo e politica. La massoneria a Torino e in Piemonte dal 1860 al 1925*, in “Memorie e ricerca”, n. 4, (1999), pp. 63-83
17. Onciulescu, 1937: T. Onciulescu, *Contributo alla storia della filologia romanza in Italia: Giovenale Vegezzi-Ruscalla*, Napoli, 1937-XV.
18. Onciulescu, 1937: Teodor D. Onciulescu, *Contributo alla storia della filologia romanza in Italia. Giovenale Vegezzi-Ruscalla*, Napoli, 1937;
19. Papahagi, 1999: Marian Papahagi *Cultura literară italiană în România în Echinoc*, nr. 1,2,3/ 1999 In memoriam Marian Papahagi;
20. Pervain și Chindriș, 1972: Iosif Pervain și Ioan Chindriș, *Corespondența lui Alexandru Papiu Ilarian*, II, Cluj, 1972, p. 387-392.
21. Vegezzi Ruscalla, 1850 : Vegezzi Ruscalla, Giovenale *Esame della già progettata linea di strada ferrata fra Genova e la Germania Domodossola* : Vercellini, 1850.
22. Vegezzi Ruscalla, 1863: Vegezzi Ruscalla, Giovenale *Prolusione al libero corso di lingua, letteratura e storia rumana nella r. Università di Torino detta il 15 dicembre 1863 da Giovenale Vegezzi Ruscalla*, Torino, Tipografia derossi e dusso via dell’Ippodromo, N.6, 1863
23. Vegezzi Ruscalla, 1864 : Vegezzi Ruscalla, Giovenale *Le colonie serbo-dalmate del circondario di Larino*, Provincia di Molise. Torino, 1864
24. Vegezzi Ruscalla, 1866: *G. Vegezzi-Ruscalla*, în *Familia*, I, 1866, nr. 14, p. 15